

חיפה, 24 דצמבר 2000

לכבוד

פרופ' יהודה חיות, נשיא האוניברסיטה
פרופ' אהרון בן-זאב, רקטור האוניברסיטה
פרופ' גדעון פישמן, הדיקן ללימודים מתקדמים

מכובדי,

נדהמתי לקרוא בסוף השבוע בעיתון "ידיעות אחרונות" את תגובתה של דוברת האוניברסיטה, נחמה ויטמן, לפרשת משפטו והתנצלותו של טדי כ"ץ, המצוטטת בזו הלשון:

העבודה עברה את כל ההליכים האקדמיים של הביקורת וקיבלה חוות-דעת טובות מאוד. האוניברסיטה אינה אחראית על התוכן אלא רק על המתודות, שהיו ראויות וטובות בהתאם לנהלים האקדמיים.

מכיוון שאני מניח שהדוברת לא פרסמה את הדברים על דעת עצמה, אני מבקש להפנות את תשומת לבכם לכמה עניינים מתודיים הנוגעים לעבודה זו, שלא רק שאינם "ראויים וטובים" אלא הם בגדר שערורייה בכל אמת-מידה של מחקר, הנחיה ושיפוט גם בלי קשר לתוכנה של העבודה. על אחת כמה וכמה הם שערורייה כאשר הכותב מציג בעבודתו קבוצה של אנשים מכובדים מן היישוב כרוצחים ופושעי מלחמה ואיש מן המעורבים בהנחיה, בשיפוט ובאישור העבודה אינו בודק את האסמכתאות שלו, את המשמעויות שהוא מייחס להן ואת מידת תקפותן של טענותיו ומסקנותיו.

1. העבודה מסתמכת בעיקרה על תיעוד בעל-פה שנאסף על-ידי המחבר. כלל אלמנטרי בגביית תיעוד בעל-פה, עוד לפני השימוש בו, הוא שהעד קורא את הדברים לאחר תמלול ההקלטה או עריכת הרישומים. העד זכאי בשלב זה לתקן את דבריו ולאחר מכן עליו לחתום על התמליל. רק לאחר חתימתו הופכת העדות למסמך שניתן להסתמך עליו. כל זה לא נעשה בעבודה הנדונה. יש כאן פגם מתודי בסיסי הן של הכותב והן של המנחה, ככל שהעבודה מסתמכת על העדויות, היא נשענת על רכילות ולא על תיעוד בעל-פה. מסופקני אם ראוי להכיר בעבודה כזו כעבודת מחקר המזכה בתואר מ"א מסלול א.
2. שימוש נכון בתיעוד בעל-פה מחייב בחינה של נגישות העדים לאירועים שעליהם הם מספרים והבחנה ברורה בין דברים שהם עדות עשייה, היינו שהעד היה שותף לעשייתם, לדברים שהם עדות ראייה, עדות שמיעה ועדות מפי השמועה. משקלם של הדברים שונה על-פי ארבע המהויות האלו, המופיעות בדרך-כלל בכל עדות. על הכותב לפרק את העדות לרכיביה ולנתח ולהשתמש

בה על פי משקלם השונה של הדברים. קריאת העבודה מלמדת שלא כך נעשה, ולעדויות מפי השמועה או השמיעה יוחס לעתים קרובות משקל רב הרבה יותר משייחס המחבר לעדויות עשייה וראייה, גם כאשר עדי העשייה והראייה סותרים את עדי השמיעה והשמועה.

3. דברי מר כץ בפרוטוקול של חקירתו הנגדית בבית המשפט במשפט התביעה שהגישו נגדו ותיקי חטיבת "אלכסנדרוני" (עמ' 10-16 ו-19-22, ואחר-כך בשורה של מקומות נוספים), בענותו על שאלות המבוססות על שמיעת הקלטות והשוואת תמליליהן לכתוב בעבודה, מלמדים על חריגות בולטות מכללים אלמנטריים של ציטוט ונאמנות למקור, שמקומם לא יכירם בעבודת גמר למ"א. מצד שני הם מלמדים על השמטתם של דברים בעלי משמעות שנמצאים בעדויות ומר כץ התעלם מהם. דברים כאלה היו צריכים להיבדק בשלבי ההנחיה והשיפוט, ולא בבית המשפט, וגם הם שייכים למתודה של העבודה ולא לתוכן שלה.
4. אינני רואה שום הבדל בין האופן שבו המחבר עשה מניפולציות בעדויות לבין זיוף נתונים במחקר המבוסס על ניסוי או סילוף ממצאים במחקר המבוסס על שאלונים. מעבר לעניין המשפטי, כל המחקרים הם חסרי תוקף אקדמי.
5. דברי מר כץ על-פי הפרוטוקול מלמדים גם על התייחסות מאוד שרירותית ולא ביקורתית מצד המחבר למקורותיו, יהודים וערבים כאחד. גם על כך היה מקום שהמדריך והשופטים יעירו לו במהלך העבודה והשיפוט.

כל אלה הם עניינים מתודולוגיים שאינם נוגעים לתוכנה של העבודה. בכל העניינים האלה יש מידה של אחריות לאוניברסיטה ושלוחיה, המדריך והשופטים, ולנוכח כל אלה תגובתה של הדוברת אינה מוסיפה כבוד למוסד. לא מדובר בסתם עבודה, אלא בעבודה שזכתה לציון 97, כלומר "בהצטיינות יתרה", עובדה המטילה צל כבד על כושר השיפוט הפנימי של החוג הנוגע בדבר.

האוניברסיטה כבר התבזתה דיה בפרשה זו כתוצאה משורה של טעויות שנעשו, החל מאישור העבודה על-ידי המדריך, דרך בחירת השופטים וחוות דעתם, הפרסום שניתן לעבודה כלפי חוץ על-ידי הדוברת וההתעלמות של הרקטור הקודם מטענותיהם של ותיקי "אלכסנדרוני" ומבקשתם לבדיקה חוזרת של העבודה, שיכלה למנוע את המשפט ולסיים את הפרשה.

אינני נכנס לשיקולים שהביאו לקבלתן או אי-קבלתן של החלטות בעבר, אבל לאחר הודעתו של מר כץ לבית המשפט כי לא היה טבח בטנטורה, וכי הוא "חוזר בו מכל מסקנה משתמעת מהעבודה בדבר התרחשותו של הטבח או בדבר הרג של אנשים חסרי נשק וחסרי מגן", צריכה האוניברסיטה לשלול ממנו את התואר מ"א במסלול א ולכל היותר לאשר לו תואר במסלול ב ולהתעלם מעבודת הגמר, שהיא הרבה יותר מבעייתית.

אינני יודע מהו הפתרון התקנוני למהלך כזה, ולמיטב הכרתי את התקנון הוא לא חזה מצב כזה או דומה לו. אף-על-פי-כן, העבודה אינה יכולה להישאר על כנה כעבודת מ"א מאושרת על-ידי אוניברסיטת חיפה. זו תהיה פגיעה מיותרת במוניטין של האוניברסיטה ובמוניטין של חברי הסגל שלה כיחידים שיצטרכו להסביר את עמדתה הבלתי ניתנת להסברה או להתכחש לה. אני מציע אפוא שמועצת הרשות

ללימודים מתקדמים, או אף הסנט, יקבלו החלטה המבטלת את העבודה לאור מה שהתגלה לאחר כתיבתה. התקדים שאני יכול להצביע עליו הוא פסילתה של עבודת דוקטור באוניברסיטת ננט שבצרפת בשנת 1986 שנכתבה על-ידי מכחיש שואה. העבודה הזו אושרה בזמנה, אך בוטלה לאחר לחץ ציבורי כבד. על אוניברסיטת חיפה למצוא דרך לבטל את עבודתו של טדי כץ מיוזמתה, בהסתמך על התנצלותו בסיום ההליך המשפטי והדברים שעלו במהלך המשפט, ולא להמתין ללחץ הציבורי שלא יוסיף לה כבוד.

בכבוד רב,

פרופ' יואב גלבר